

วารสาร **วิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**

Area Based Development Research Journal

ปีที่ 5 ฉบับที่ 6 กรกฎาคม-สิงหาคม 2556

**การจัดการต้นสิงลาวสู่เศรษฐกิจชุมชน
ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของ
ศ.เทพเสด็จ อ.ตอยสะเกิด
จ.เชียงใหม่**

บทความรับเชิญ :

ความท้าทายของโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่
ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษหน้า
พศ.ดร.สินธุ์ สิริสุนทร

ISSN 1906-3628

9 771906 362004

วัตถุประสงค์

วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่เป็นวารสารทางวิชาการที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง มีวัตถุประสงค์ เพื่อตีพิมพ์ผลงานวิจัยที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาพื้นที่ในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด ตำบล หมู่บ้าน หรือ ชุมชน เผยแพร่แก่นักวิชาการ และบุคคลทั่วไป และส่งเสริมให้นักวิชาการในหน่วยงานราชการ หรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้เสนอผลงานทาง วิชาการสู่สาธารณะ

เจ้าของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา นายคมสัน หุตะแพทย์

คณะที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ปิยะวัตติ บุญ-หลง
2. ศาสตราจารย์ ดร.สวัสดิ์ ตันตระรัตน์
3. ศาสตราจารย์ นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ
4. ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย

- ผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

กองบรรณาธิการ

1. นายอนุช อภาภิรม
2. นางวิรัชมัย อภาภิรม
3. ศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ
4. ศาสตราจารย์ ดร.อารี วิบูลย์พงศ์
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ก้าน จันทร์พรหมมา
6. รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ
7. รองศาสตราจารย์ ดร.เสมอ ถาน้อย
8. รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ สิมารักษ์
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ
10. รองศาสตราจารย์ ดร.อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิบูลย์ วัฒนาธร
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัญญัติ แก้วส่อง
13. นายคมสัน หุตะแพทย์

- บรรณาธิการบริหาร
บรรณาธิการวิชาการ
ผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้ทรงคุณวุฒิ
บรรณาธิการผู้จัดพิมพ์

ทีมงานจัดทำวารสาร

1. นายอนุช อภาภิรม
2. นางวิรัชมัย อภาภิรม
3. นายคมสัน หุตะแพทย์
4. นางสยมวรา เชื้อทิน
5. นางกรรณิการ์ หุตะแพทย์
6. นางสาวจินตนา นนทะภา

- หัวหน้าโครงการและบรรณาธิการบริหาร
บรรณาธิการวิชาการ
บรรณาธิการผู้จัดพิมพ์
ผู้ช่วยบรรณาธิการ
ผู้ช่วยบรรณาธิการ
เลขานุการ

ออกแบบ

1. นางสาวสาคร ยินดีชาติ
2. นายศรัณรัตน์ เตียนวล

พิมพ์ที่ บริษัท ออฟเซ็ทพลัส จำกัด โทรศัพท์ 02-461-2161-4

สำนักงาน 22 ซอยชานาญอักษร ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

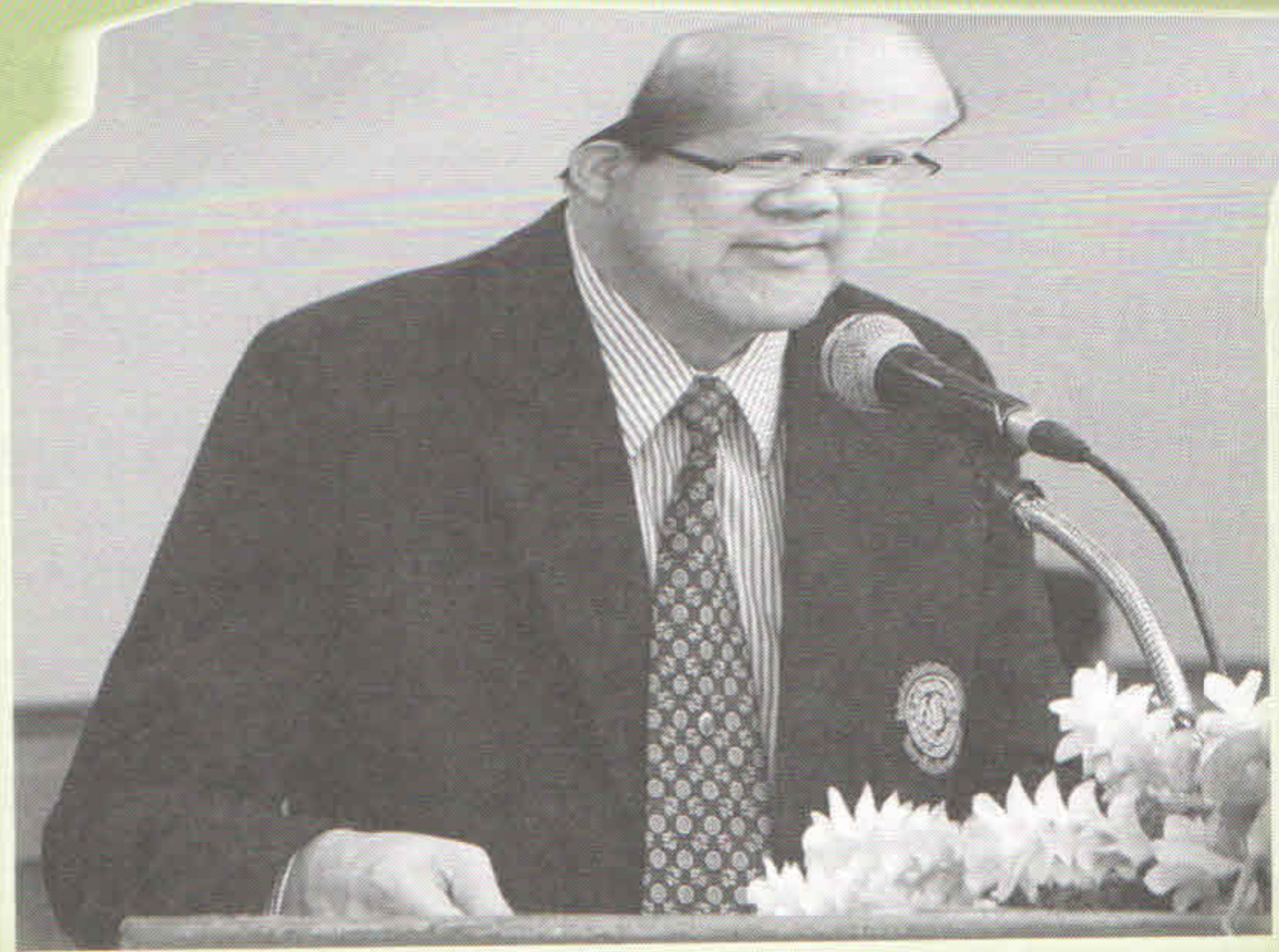
โทรศัพท์ 02-619-9611 , 084-467-4773 โทรสาร 02-619-9611 E-mail : abdrj4@hotmail.com

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและกองบรรณาธิการ

บทความพิเศษ

ความท้าทายของโจทย์วิจัย เพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ในทศวรรษหน้า

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สินธุ์ ตรีโรบล
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวน (Rethinking) โจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษหน้า ซึ่งเป็นความท้าทายของนักวิชาการ นักพัฒนาและนักเคลื่อนไหวด้านชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในสังคมไทยและต่างประเทศอันเป็นฐานความรู้ทางวิชาการว่าด้วยการกลไก การจัดการและเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ในสังคมที่มีพลวัตด้านการท่องเที่ยวชุมชนไทยและกลุ่มประชาคมอาเซียน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า “การท่องเที่ยวชุมชน” ในสังคมไทย ยังคงอยู่ระหว่างทศวรรษแห่งการพัฒนาทั้งเชิงแนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการเพื่อหาข้อสรุปเชิงรูปธรรมในการนำไปใช้ในการพัฒนาคน สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตของ ผู้คนในชุมชนท้องถิ่น ที่ถูก กระทำโดย “โลกาภิวัตน์ด้านการท่องเที่ยว”

Abstract

The purpose of this paper is to invoke a community development framework in order to rethinking the community tourism research trends in area based collaborative research for development in the next decade. The community tourism research trends is also challenges to academic, developers and the local community movement to rethinking about the knowledge of Community Based Tourism in Thailand and ASEAN countries as the management mechanisms and development tools for local communities. It can be said that "community tourism" in Thailand remains between the decades of the development of both the theory and practice to be applied to the process of development in terms of people, environment and natural resources, economy, culture as well as lifestyle of the local people effected by "tourism globalization".

•ความนำ

ประเด็นที่น่าสนใจจากการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ประเทศบราซิล เมื่อปี 2535 หรือที่เรียกว่า The Rio Earth Summit 1992 ก็คือมีการนำเสนอ The Challenge of Local Agenda 21 อันมีผลทำให้เกิดคณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งองค์การสหประชาชาติ¹ ข้อเสนอจากคณะกรรมการดังกล่าวมีข้อสรุปว่า รูปแบบการท่องเที่ยวของโลกในศตวรรษที่ 21 กำลังเริ่มเปลี่ยนเป็นการท่องเที่ยวแบบไร้พรมแดนที่ขยายอย่างรวดเร็ว กว้างและส่งผลกระทบแรง ตามความเร็วของการเคลื่อนที่ของนักท่องเที่ยว ซึ่งการวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยว นอกจากจะต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงการรักษาสีเขียวด้วย ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้หลักการของแผนแม่บทของโลก (Agenda 21) มาเป็นกรอบในการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) โดยการคำนึงถึงหลักการของความยั่งยืน 4 ประการ กล่าวคือ ประการแรก การดำเนินกิจการท่องเที่ยวในขอบเขตที่ความสามารถรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนจะมีได้ต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ประการต่อมาเน้นถึง ความตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะมีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ประการที่สามมุ่งสู่กระบวนการมีส่วนร่วมของเจ้าบ้านและผู้มาเยือนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่อาจจะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศของชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว) และ ประการสุดท้ายเป็นการเชื่อมประสานความจำเป็นต่อทางเลือกของการพัฒนาชุมชน และกำหนดแผนงานทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการดำรงอยู่ของชุมชน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้สิ่งที่น่าสนใจภายใต้กรอบการดำเนินงานพัฒนาท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) อยู่ที่กระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวที่ก้าวหน้าของโลกตะวันตก(ที่มีผู้นำในกลุ่มยุโรป)² และโลกตะวันออก(กลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง)³ เพื่อสร้างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทิศทางใหม่ โดยเริ่มมีขบวนการ (Movement) ที่มีพัฒนาการต่อเนื่องมากขึ้นเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จากการประชุมสัมมนาระดับประเทศ ระดับระหว่างประเทศและระดับภูมิภาค (ดูเหมือนว่าต่างประเทศเคลื่อนตัวและจัดการเรื่องดังกล่าวค่อนข้างเร็วกว่าประเทศไทย) เพื่อกำหนดและสร้างวิถีคิด-วิธีการ-กระบวนการ-และปฏิบัติการในพื้นที่ที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็น Responsible Tourism (การท่องเที่ยวที่รับผิดชอบ) Pro-poor Tourism (การท่องเที่ยวเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน) Ecotourism (การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ) Fair Trade Tourism (การท่องเที่ยวที่เป็นธรรมระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าบ้าน) Green Tourism (โรงแรมที่มีนโยบายการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในที่พักและมุมพักผ่อน) รวมทั้ง Community-Based Tourism ที่เรียกว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การท่องเที่ยวที่มีชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานในการบริหารจัดการทั้ง 3 มิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน”

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวน (Rethinking) โจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษหน้า ซึ่งเป็นความท้าทายของนักวิชาการ นักพัฒนาและนักเคลื่อนไหวด้านชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในสังคมไทยและต่างประเทศอันเป็นฐานความรู้ทางวิชาการว่าด้วยการกลไกการจัดการและเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ในสังคมที่มีพลวัตด้านการท่องเที่ยวชุมชนไทยและกลุ่มประชาคมอาเซียน ซึ่งจากการติดตามงานวิจัยและพัฒนาของผู้เขียน ตั้งแต่เริ่มเป็นผู้ประสานงานโครงการวิจัยเครือข่ายการเรียนรู้และประสานงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค (2545-2550) เป็นต้น

¹โปรดดูรายละเอียดจาก “Tourism and Sustainable Development” in Sustainable Tourism: A Local Authority Perspective จัดเตรียมโดย International Council on Local Environmental Initiatives, United Nation Department of Economics and Social Affairs, New York, 1999.

²โปรดดูที่ <http://www.etc-corporate.org/> และ <http://www.ecotrans.org/>

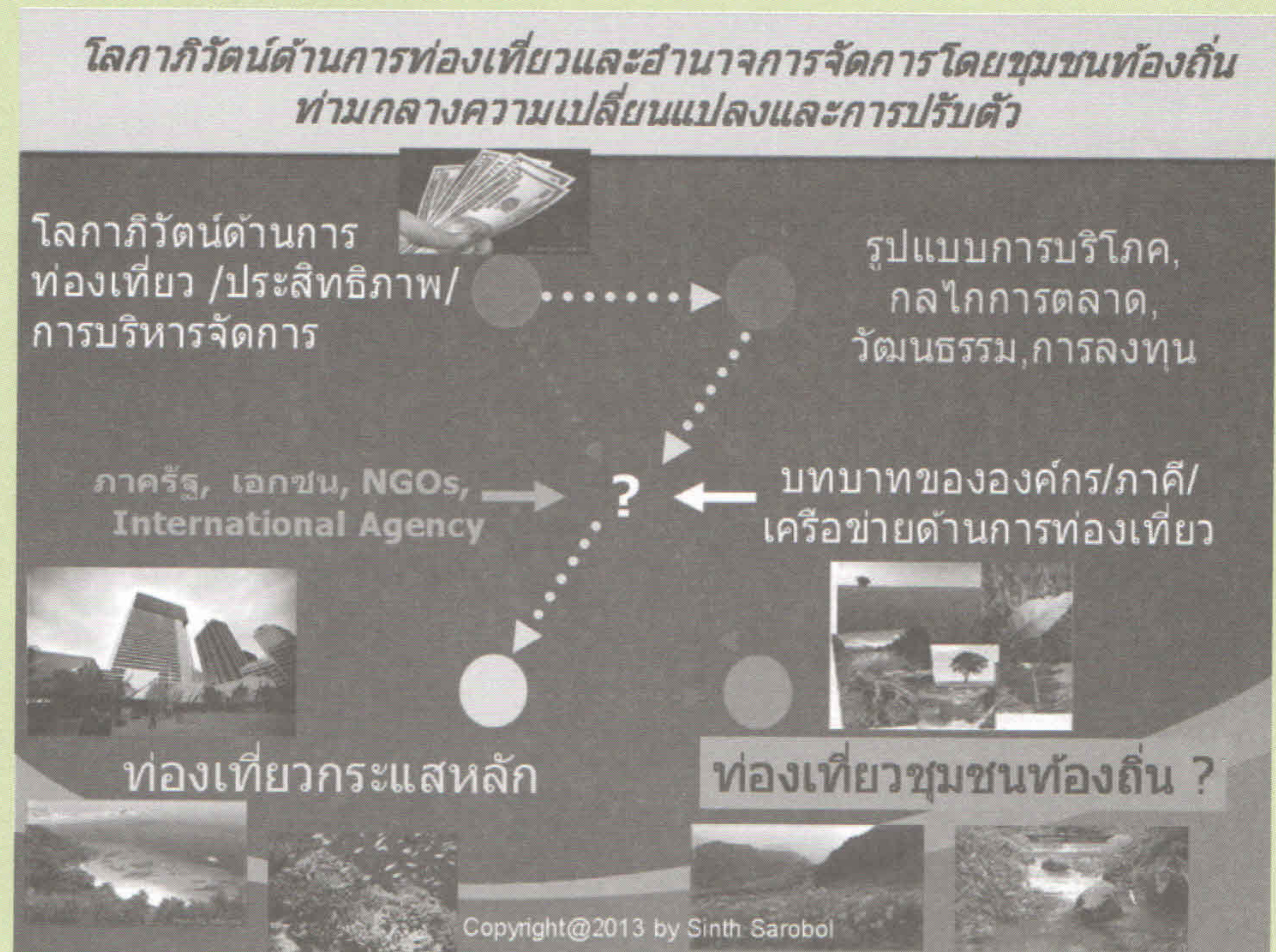
³ดูเพิ่มเติมที่ <http://www.mekongtourism.org/> และที่ <http://mekongtourismforum.org/>

มา พบว่า โจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนได้เริ่มเปลี่ยนแปลงจากเดิมงานวิจัยและพัฒนา (อาจ) ตามไม่ทันกับปรากฏการณ์ของปัญหา ทั้งนี้ หากกล่าวโดยภาพรวมของสังคมการท่องเที่ยวโลก จะพบว่า แนวคิดต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถูกเปลี่ยนถ่ายเข้าสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมอย่างเป็นลำดับและกำลังปรับเปลี่ยนสภาพการจัดการ โดยผ่านกลไกองค์การระหว่างประเทศด้านการท่องเที่ยว⁴ เพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไปจากเดิม (Paradigm Shift) อันเริ่มเปลี่ยนจากสังคมทุนนิยมบริโภคนิยมเข้าสู่ยุคสมัยสังคมหลังสมัยใหม่ อันเป็นสังคมบริการและสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) ที่คำนึงถึงและมุ่งเน้นสิ่งแวดล้อมและฐานทรัพยากรของพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ดังนั้น ขอบเขตและบริบทของการพัฒนาโจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในศตวรรษใหม่ จึงเริ่มเปลี่ยนครอบคลุมทุกองค์ประกอบทุกส่วนทุกมิติของการท่องเที่ยว ไม่ใช่เฉพาะแต่ที่การวิจัยเพื่อพัฒนาเจ้าบ้าน (Host) ตามที่ดำเนินงานวิจัยซ้ำแล้วซ้ำอีกในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาและยังไม่หลุดไปจากกรอบเดิม ด้วยเหตุดังนั้น โจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในศตวรรษใหม่ กำลังมุ่งสู่ความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยว (โจทย์วิจัยทั้ง Host-Guest) และการท่องเที่ยวชุมชนของสังคมไทยที่กำลังอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนผ่านดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คำถามวิจัยที่สำคัญก็คือ เราจะทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของปัญหา (เดิม) บนฐานการวิจัยและพัฒนา(มิติใหม่) เพื่อการตั้งรับ การปรับตัว รวมทั้งเตรียมการรับมือและจัดการกับกระแสการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวชุมชนที่กำลัง

เคลื่อนตัวเข้ามาในสังคมไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างไร?

•โลกาภิวัตน์กับการพัฒนาที่ยั่งยืน : ความท้าทายต่อการท่องเที่ยวของชุมชน

การท่องเที่ยวได้ถูกใช้เป็น “ภาพตัวแทน” ของความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization)⁵ ด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีและเครื่องมือการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพจากบรรษัทข้ามชาติ ผ่านกลไกการจัดการสินค้า การตลาด การสร้างความหมายใหม่ การสร้างกระบวนการทำให้เป็นสินค้า และให้บริการแก่ผู้คนที่สามารถเดินทางเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก นอกจากนี้มีการจัดการเงินทุนข้ามประเทศ รวมทั้งการนำคุณค่าและรูปแบบการบริโภคคิดตามไปจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง โลกาภิวัตน์ยังคงเป็นตัวแทนของความยิ่งใหญ่ในระดับโลกและระดับประเทศในแง่ของการดำเนินงานด้านการค้า การลงทุน เงินตราระหว่างประเทศ ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี การสื่อสาร รวมทั้งวัฒนธรรมข้ามชาติที่แตกต่างและหลากหลาย อันมีอิทธิพลต่อประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา (ดูภาพประกอบ)

⁴โปรดติดตามความเคลื่อนไหวที่ UNWTO News ที่ <http://www.unwto.org/> และ <http://www.wto-osaka.org/>

⁵ดูเพิ่มเติมที่ Taylor et al. (2002) Geography/globalization, in R. Johnston, P. Taylor and M. Watts (eds) Geographies of Global Change: Remapping the world, Oxford: Blackwell, pp 1-17.

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า “หลักการแห่งความยั่งยืน (Principle of Sustainability)” ได้กลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อวงการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา และการยอมรับหลักการดังกล่าวได้ถูกเสนอไว้ในเอกสารทางวิชาการหลายฉบับ ดังจะเห็นได้จากงานเขียนของ World Travel and Tourism Council (1991) และ Hotel Catering and Institutional Management Association (1991) รวมทั้ง Dingle (1995)⁶ แต่เราก็พบจุดอ่อนของโจทย์การวิจัยการท่องเที่ยวโดยทั่วไป รวมทั้งความท้าทายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังจะเห็นจากงานวิชาการหลายชิ้นเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทบทวนการจัดการท่องเที่ยวในอดีตที่ผ่านมาโดยนักวิชาการตะวันตก⁷ ผ่านมุมมองสถานการณ์ท่องเที่ยวสากลและมีข้อสรุปร่วมกันว่า “โลกาภิวัตน์ด้านการท่องเที่ยว” ทำให้โลกและทรัพยากรของโลกเกิดความไม่ยั่งยืน(จริงๆ) ด้วยเหตุผลหลายประการ กล่าวคือ ประการแรก กิจกรรมหลักของการท่องเที่ยวมีส่วนทำให้เกิดการบริโภคทรัพยากรของโลกค่อนข้างมาก ประการที่สอง กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างปัญหาหลากหลายในหลายรูปแบบ (ตั้งแต่กระบวนการเริ่มท่องเที่ยว จนถึงการกลับไปยังภูมิลำเนาของตน) ประการที่สาม ผู้ประกอบการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับและตอบสนองการท่องเที่ยวจนมีผลทำให้ต้องทำลายทรัพยากรของคนส่วนใหญ่ที่ต้องใช้ร่วมกัน ที่สำคัญประการที่สี่ ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศควรจะนำไปใช้เพื่อการพัฒนาและสร้างความเจริญเติบโตของประชาชน แต่ต้องเข้ากระบวนการแข่งขันกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบของ “ทรัพยากรที่หายาก” นอกจากนี้ ประการที่ห้า การบริหารจัดการของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ถูกครอบงำด้วยกระแสเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งแสวงหาผลกำไรระยะสั้นมากกว่าการมุ่งประโยชน์กับสังคมในระยะยาว รวมทั้ง ประการที่หก การดำเนินงานธุรกิจใอุตสาหกรรมบริการส่วนใหญ่ถูกควบคุมและจัดการโดยบริษัทข้ามชาติและการจัดการจากกิจการท่องเที่ยวในรูปแบบของภาคบริการต่างๆ นอกจากนี้ ประการที่เจ็ด นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็น “ผู้บริโภค”

มากกว่าผู้ที่เข้าไปศึกษาเรียนรู้จากแหล่งท่องเที่ยวที่ทำหน้าที่คล้ายกับ “นักมานุษยวิทยา” และประการสุดท้าย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมชมชอบที่จะแสวงหาแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ สร้างความสนุกสนาน ชอบการบันเทิงเรีงรมย์มากกว่าที่จะเป็น “นักท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม” ข้อสรุปดังกล่าวกำลังเป็นที่สนใจและเป็นโจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษใหม่

• โจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษใหม่ : โจทย์วิจัยใหม่ ว่าด้วยความท้าทายต่ออำนาจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

หากย้อนกลับไปพิจารณาโจทย์การวิจัยเพื่อการตอบสนองของ “ชุมชนท้องถิ่น” ในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยวและเป็นผู้ดูแลฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ทำให้เข้าใจได้ว่านักวิจัย นักพัฒนาและนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวให้ความสนใจ “ชุมชนท้องถิ่น” บนพื้นฐานและด้วยเหตุผลที่ว่า “ชุมชนท้องถิ่น” เป็นเสมือนแหล่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและผู้ดูแลรักษาประตู (Gate keeper) สู่ความเข้าใจในองค์ความรู้ท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยว⁸ นอกจากนี้ “ชุมชน(ท่องเที่ยว)” ทั่วโลกไม่เพียงแต่เป็นการแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นทุกปี แต่ชุมชนเองก็มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาและปรับปรับตนเองให้สามารถมีผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ อันหลากหลายและที่น่าสนใจต่อนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจอันต่อเนื่องของชุมชนอีกด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม มีคำถามที่สำคัญว่า “ใครเป็นผู้ควบคุมการท่องเที่ยวของชุมชน?” ผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆที่เกิดขึ้นจากกระบวนการบริหารจัดการท่องเที่ยวจะมีการจัดการสร้างการกระจายไปยังคนในชุมชน(ทุกคน) ได้อย่างไร และกระจายจริงหรือไม่ การควบคุมการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นแท้จริงแล้วเป็นกลไกเชิงอำนาจที่มีการ

⁶โปรดอ่าน World Travel and Tourism Council (1991) WTTC Policy: Environmental Principle. Brussels: WTTC และ งาน Hotel Catering and Institutional Management Association (1991) Environmental issues, Technical Brief No 13. London: HCIMA รวมทั้งงานของ Dingle, P.A.J.M. (1995) Practical green business. Insight, C35-45

⁷ดูรายละเอียดจาก Mckercher B. (1993) Some foundation truths about tourism: understanding tourism's social and environmental impacts, Journal of Sustainable Tourism 1 (1): 6-16

⁸โปรดอ่าน Mowforth, M and Munt, I (1998) Tourism and Sustainability: New Tourism in the Third World, London: Routledge.

ควบคุมจากภายนอก โดยใช้เงื่อนไขทรัพยากรของชุมชน เพื่อผลประโยชน์ของบริษัทและกลุ่มการเมืองใช่หรือไม่? ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวชุมชนจึงไม่ใช่สิ่งที่คนในชุมชนทุกคนต้องการ แต่ก็มีข้อเรียกร้องต่อไปว่า หากการท่องเที่ยวชุมชนจะเป็นกลไกและเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งเกิดเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างจริงจังแล้ว มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการเพิ่มกระบวนการบริหารจัดการที่จะกระจายผลประโยชน์ไปยังชุมชนเจ้าบ้านได้อย่างไร? ประเด็นนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า น่าสนใจพัฒนาเป็นโจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษใหม่เป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับโจทย์การวิจัยระหว่างการแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ด้วยการเข้าไปจับจ้วงการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวจากแหล่งของชุมชน รวมทั้งการใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกการพัฒนาชุมชน และมุ่งที่จะทำให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่จะสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ใน Local Agenda 21) จะไม่มีที่ท่าว่าจะยุติกันง่ายๆ แต่นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวก็มีข้อมูลที่เสนอและเป็นที่ยอมรับว่า การท่องเที่ยวได้สร้างผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อชุมชนที่เป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว¹⁰ ด้วยเหตุนี้จึงมีนักวิชาการที่ทำการวิจัยการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานจำนวนไม่น้อยได้เสนอว่า หากจะให้ “การท่องเที่ยวชุมชน” ได้แสดงบทบาทของตนเองในฐานะผู้ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวและผู้ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว จึงมีความจำเป็นต้องเน้นการกระจายอำนาจการพัฒนาท่องเที่ยวออกมาสู่คนในชุมชนให้มากขึ้น

รวมทั้งการให้คนในชุมชนสร้าง “ความหมายใหม่”¹¹ ในมิติของเป้าหมายการพัฒนาท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรของชุมชนเป็นฐาน นี้อาจจะเป็นอีกประเด็นหนึ่งของโจทย์การวิจัย(ใหม่)เพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษหน้า

•การท่องเที่ยวชุมชน: ความยั่งยืนและความสำเร็จของใคร?

ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นเวลามากกว่า 3 ทศวรรษ (30ปี) มาแล้วที่ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” (Community-Based Tourism: CBT) ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์การระหว่างประเทศ โดยมีหลักการที่มุ่งเน้น “การท่องเที่ยว” ในฐานะที่เป็นเครื่องมือและจุดหมายปลายทางของการพัฒนา¹² ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจอันเป็นความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน การฟื้นฟูวัฒนธรรม การจัดการตนเอง โดยผ่านกระบวนการทำให้กลายเป็น “ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวใหม่” หรือ “สินค้าการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่” ดังนั้น การท่องเที่ยวชุมชนจะแสดงบทบาทของตนเองบนกระแสของ “การท่องเที่ยวระดับโลกิวัตน์” (Globalization Tourism) เพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ต้องอาศัยศักยภาพการมีส่วนร่วมและการเพิ่มพลังอำนาจการจัดการของคนในชุมชนต่อการพัฒนาในระดับสูงมากเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมารวมองเห็นการท่องเที่ยวชุมชนทำได้เพียงในฐานะหนึ่งของส่วนเสี้ยวการท่องเที่ยวกระแสหลักเท่านั้น¹³ ความหวังในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนก็ทำได้เพียงแต่การสร้างความร่วมมือกับบริษัทหรือเจ้าของที่พักตากอากาศ โดยที่คนในชุมชนเข้าร่วมในรูปแบบของการให้ที่พักและรับจ้างเพื่อแลกเปลี่ยนกับค่าแรงในราคาต่ำเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ แหล่งเงินทุนที่เข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่แตกต่างกัน (เป็นอย่างมาก) ไม่ว่าจะเป็นการเข้าไปสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยว(แบบใหม่)ร่วมกับปัจเจกบุคคลหรือ กลุ่มบุคคล รวมทั้งการเข้าร่วมกับกลุ่มธุรกิจขนาดเล็ก ผู้ประกอบการท้องถิ่น หรือ องค์กรสมาคมรวมทั้งรัฐบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนการเข้าไปเชื่อมประสานกับชนเผ่าหรือกลุ่ม

⁹อ่านเพิ่มเติมที่ Boissevan, J (ed) (1996). Coping with tourist, European Reactions to Mass Tourism, Oxford: Bergan Books, pp. 1-26

¹⁰ดูรายละเอียดจาก Timothy D.J (2004) Tourism and Community Development issues in Sharpley R. and Telfer D.J (ed.) Tourism and Development. Canada: Channel View. P.149

¹¹โปรดอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก Murphy, P.E. (1988) Community driven tourism planning. Tourism Management 9 (2), 69-104 และ งานของ Prentice, R (1993) Community-driven tourism planning and residents' preferences. Tourism Management 14, 218-27 รวมทั้งงานของ Simmons, D (1994) Community participation in tourism planning. Tourism Management 15 (2), 98-108

¹²ดูรายละเอียดจาก Goodwin, H. and Santilli, R (2009) Community-Based Tourism: a success? GTZ: ICRT Occasional paper 11. P. 1

¹³อ่านเพิ่มเติมที่ Hatton, M (1999) Community-based Tourism in the Asia-Pacific, Toronto: Canada Tourism Commission, Asia-Pacific Economic Cooperation and Canadian International Development Agency.

ชาติพันธุ์หรือชนพื้นเมืองเพื่อเป้าหมายในการสร้าง “ความประทับใจอันแปลกใหม่” ให้กับนักท่องเที่ยว¹⁴ การดำเนินงานในลักษณะดังกล่าวไม่ได้สร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนท่องเที่ยวแต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี โจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษใหม่ที่สอดคล้องกับความยั่งยืนของการท่องเที่ยวชุมชน¹⁵ ตามแนวทางของ Local Agenda 21 อาจพิจารณาได้จากมิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมดังต่อไปนี้

- (1) การพึ่งตัวเองด้านเศรษฐกิจของชุมชนท่องเที่ยว
- (2) กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการตัดสินใจ
- (3) พลังอำนาจในการเข้าไปจัดการและต่อรอง
- (4) การกำหนดบทบาทและตัวตนในระบบการท่องเที่ยวกระแสหลัก
- (5) ความยั่งยืนของระบบนิเวศน์ชุมชน
- (6) ความสามารถของชุมชนในการควบคุมและจัดการ
- (7) ผลประโยชน์กับความสามารถตอบสนองปัจเจกบุคคล
- (8) ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชน
- (9) จุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มิติของความยั่งยืนในกระบวนการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังกล่าวเป็นความพยายามที่สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างทางเลือกในการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชนท่ามกลางอีกหลายๆทางเลือกในการท่องเที่ยวกระแสหลัก ดังนั้น มิติของความยั่งยืนดังกล่าวอาจถือเป็นโจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษใหม่ได้เป็นอย่างดี

•ความสำเร็จ/ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวชุมชนในฐานะที่เป็นกลไกและเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ผลการศึกษาวิจัยล่าสุดเมื่อ ปี 2552 (เท่าที่มองเห็นเป็นรูปธรรม) โดย Harold Goodwin และ Rosa Santilli (2009)¹⁶ ได้ชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์การระหว่างประเทศจะมีความพยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนโดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาใช้ “การท่องเที่ยว” เป็นกลไกและเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น แต่ข้อมูลจากงานวิจัยเชิงสำรวจจำนวน 134 ตัวอย่างจาก นักวิชาการด้านการอนุรักษ์ แหล่งทุนผู้สนับสนุน และนักพัฒนาชุมชน ได้แสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวชุมชนทั่วทุกมุมโลก จะประสบความสำเร็จในฐานะที่เป็นกลไกและเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบของความยั่งยืนที่สำคัญดังนี้

- (1) การเพิ่มพลังอำนาจของชุมชนและการเป็นต้นทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนา
- (2) การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของชุมชน
- (3) การปรับปรุงวิถีชีวิตและมาตรฐานการครองชีพ
- (4) การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น
- (5) การพัฒนาธุรกิจการค้าของชุมชนท้องถิ่น และ
- (6) การจัดสรรผลประโยชน์ร่วมของชุมชน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเชิงสำรวจดังกล่าว ยังได้ชี้ให้เห็นว่า นิยามและความหมายของ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” มีความแตกต่างและหลากหลาย รวมทั้งยากที่จะมีความหมายอันเป็นข้อตกลงที่เป็นการยอมรับร่วมกัน ในทางตรงข้ามนักวิชาการกลับมีความเห็นว่า การที่จะเรียกชื่อว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” Community-Based Tourism) ได้นั้นจะต้องมีคุณลักษณะของความยั่งยืนและจุดหมายปลายทาง¹⁷ อย่างใดอย่างหนึ่งที่สำคัญดังต่อไปนี้

- (1) ปัจเจกบุคคลและครัวเรือนจะได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่ร่วมโครงการ
- (2) ชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกันจากการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงถนน

¹⁴โปรดอ่านเพิ่มเติมจากงานของ Hatton, M (1999) Community-based Tourism in the Asia-Pacific, Toronto: Canada Tourism Commission, Asia-Pacific Economic Cooperation and Canadian International Development Agency และงานของ Harrison, D and Schipani, S. (2007) Lao tourism and poverty alleviation: community-based tourism and the private sector, Current Issues in Tourism 10 (2 and 3): 194-230 รวมทั้งงานของ Hinch, T. and Butler, R. (1996) Indigenous tourism: a common ground for discussion, in R. Butler and T. Hinch (eds) Tourism and Indigenous Peoples, London: International Thomson Business Press, pp. 3-19

¹⁵ดูรายละเอียดจาก Telfer, D. J. and Sharpley, R. (2008) Tourism and Development in the Developing World. London: Routledge. pp 122 -133.

¹⁶อ่านเพิ่มเติมจาก Goodwin, H. and Santilli, R (2009) Community-Based Tourism: a success? GTZ: ICRT Occasional paper 11.

¹⁷ดูเพิ่มเติม Goodwin, H. and Santilli, R (2009) Community-Based Tourism: a success? GTZ: ICRT Occasional paper 11. P.5

- (3) มีการกระจายผลประโยชน์(รายได้)ไปยังทุกครัวเรือนในชุมชน
- (4) มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร โดยชุมชน เพื่อผลประโยชน์(จัดใช้)ของชุมชน
- (5) มีการร่วมทุนทางธุรกิจของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
- (6) ชุมชนเป็นเจ้าของธุรกิจและร่วมจัดการบริหาร โดยคนในชุมชน
- (7) มีการพัฒนาธุรกิจร่วมกับคนนอกชุมชนเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน
- (8) มีการพัฒนาเครือข่ายผลิตภัณฑ์การตลาด การท่องเที่ยวภายในชุมชนท้องถิ่น
- (9) มีการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและเปิดให้มีการจัดการร่วมกันในรูปแบบของสหกรณ์
- (10) มีการบริหารและพัฒนาโดยภาคเอกชนบนฐานชุมชนเป็นเจ้าของ

จากการให้คุณลักษณะที่สำคัญของ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ จะมีการให้คำนิยามและความหมายเชิงปฏิบัติการที่มีความแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า หน่วยงานดังกล่าวจะมีความพยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชน โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาใช้ “การท่องเที่ยว” เป็นกลไก และเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างไร ในรูปแบบ

วิธีการใด และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเงื่อนไขและปัจจัยในการพัฒนาจะเอื้อให้เน้นเชิงเป้าหมายและรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างไร? ด้วยเหตุฉะนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า โจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษใหม่อาจต้องกลับมาทบทวน (Rethinking) ว่า สิ่งที่สังคมไทยวิจัยและพัฒนา “การท่องเที่ยวโดยมีชุมชน

เป็นฐาน” ที่ผ่านมานั้นได้บรรลุเป้าหมายของนิยาม/คำจำกัดความของความยั่งยืนทั้ง 10 มิติหรือไม่ รวมทั้งมี Best Practice ที่ยั่งยืนและเป็นรูปธรรมอย่างไร และที่สำคัญชุมชนดังกล่าวยังคงมีความยั่งยืนเป็นรูปธรรมจริงๆ หรือล้มหายไปตามงานวิจัยและงานพัฒนาที่ยุติโครงการไปแล้ว

•บทสรุป: โจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษหน้า

ดังได้กล่าวไปแล้วว่า บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวน (Rethinking) โจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษหน้า ซึ่งเป็นความท้าทายของนักวิชาการ นักพัฒนาและนักเคลื่อนไหวด้านชุมชนท้องถิ่น รวมทั้ง องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในสังคมไทยและต่างประเทศอันเป็นฐานความรู้ทางวิชาการว่าด้วยการกลไกการจัดการและเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ในสังคมที่มีพลวัตด้านการท่องเที่ยวชุมชนไทยและกลุ่มประชาคมอาเซียน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า “การท่องเที่ยวชุมชน” ในสังคมไทย ยังคงอยู่ระหว่างทศวรรษแห่งการพัฒนาทั้งเชิงแนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการเพื่อหาข้อสรุปเชิงรูปธรรมในการนำไปใช้ในการพัฒนาคน สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่น ที่ถูก กระทำ โดย “โลกาภิวัตน์ด้านการท่องเที่ยว”

วาทะกรรมว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวและผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น

เข้าใจ, ตั้งรับ, ปรับตัว, ทางเลือก

โลกาภิวัตน์ด้านการท่องเที่ยว / ประสิทธิภาพ/ การบริหารจัดการ

รูปแบบการบริโภค, กลไกการตลาด, วัฒนธรรม, การลงทุน

องค์สภาพาคีด้านท่องเที่ยว

ดูแลควบคุม/จัดการฐานทรัพยากรท่องเที่ยว, กำหนด “ตัวตน” ในท่องเที่ยวกระแสหลัก, ดูแล “ความเท่าเทียม” “ความยุติธรรม” และ “การรู้เท่าทัน” ของคนในชุมชนท้องถิ่น

Copyright©2013 by Sinth Sarobol

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนมีความเชื่อว่า “การท่องเที่ยวชุมชน” ยังคงใช้เป็นกลไกและเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี แต่ประเด็นที่ท้าทายต่อ “โจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษหน้า” ในสังคมไทยก็คือ “การท่องเที่ยวชุมชน” จะสามารถพัฒนาและตอบสนองชุมชนในมิติต่างๆต่อไปนี้ได้อย่างไร?

(1) ชุมชนท้องถิ่นจะมีการจัดการพึ่งตัวเองด้านเศรษฐกิจของชุมชนท่องเที่ยวได้อย่างไร ?

(2) จะมีวิธีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการตัดสินใจในระดับสูงได้อย่างไร?

(3) จะมีวิธีการสร้างพลังอำนาจในการเข้าไปจัดการและต่อรองให้กับชุมชนท่องเที่ยวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างไร ?

(4) ชุมชนจะมีการกำหนดบทบาทและตัวตนในระบบการท่องเที่ยวกระแสหลักได้อย่างไร ?

(5) ชุมชน-เจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว-ผู้มาเยือนจะร่วมกันความยั่งยืนของระบบนิเวศน์ชุมชนแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างไร ?

(6) จะพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการควบคุมและจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้ยั่งยืนได้อย่างไร

(7) จะบริหารผลประโยชน์กับความสามารถของระบบการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อตอบสนองปัจเจกบุคคลให้เกิดความเท่าเทียมกันได้อย่างไร ?

(8) จะมีสร้างเสริมความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชนให้มีความยั่งยืนภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ได้อย่างไร ? และสุดท้าย

(9) จะพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มประเทศอาเซียนให้มีความยั่งยืนได้อย่างไร?

ทั้งหมดนี้เป็นโจทย์การวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษหน้า ที่รอให้นักวิจัย นักพัฒนา รวมทั้งนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและสาขาวิชาอื่นๆ เข้ามาร่วมกระบวนการแสวงหาคำตอบต่อคำถามวิจัย/โจทย์วิจัยให้กับสังคมไทย ที่อยู่ระหว่างการการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งทุนนิยมการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบ ตามที่เรียกขานกันว่า “ASEAN Community”

บรรณานุกรม

- Boissevan, J (ed). 1996. **Coping with tourist, European Reactions to Mass Tourism**, Oxford: Bergham Books, pp. 1-26.
- Dingle, P.A.J.M. 199. **Practical green business**. Insight, C35-45.
- Goodwin, H. and Santilli, R. 2009. **Community-Based Tourism: a success?** GTZ: ICRT Occasional paper 11.
- Harrison, D and Schipani, S. 2007. **Lao tourism and poverty alleviation: community-based tourism and the private sector**, Current Issues in Tourism 10 (2 and 3): 194-230.
- Hatton, M. 1999. **Community-based Tourism in the Asia-Pacific**, Toronto: Canada Tourism Commission, Asia-Pacific Economic Cooperation and Canadian International Development Agency.
- Hinch, T. and Butler, R. 1996. **Indigenous tourism: a common ground for discussion**, in R. Butler and T. Hinch (eds) **Tourism and Indigenous Peoples**, London: International Thomson Business Press, pp. 3-19
- Hotel Catering and Institutional Management Association. 1991. **Environmental issues**, Technical Brief No 13. London: HCIMA.
- International Council on Local Environmental Initiatives, **United Nation Department of Economics and Social Affairs**, New York, 1999.
- Mckercher B. 1993. **Some foundation truths about tourism: understanding tourism's social and environmental impacts**. Journal of Sustainable Tourism 1 (1): 6-16.
- Mowforth, M and Munt, I. 1998. **Tourism and Sustainability: New Tourism in the Third World**. London: Routledge.
- Murphy, P.E. 1988. **Community driven tourism planning**. Tourism Management 9 (2), 69-104.
- Prentice, R . 1993. **Community-driven tourism planning and residents' preferences**. Tourism Management 14, 218-27.
- Simmons, D. 1994. **Community participation in tourism planning**. Tourism Management 15 (2), 98-108.
- Taylor et al. 2002. **Geography/globalization**, in R. Johnston, P. Taylor and M. Watts (eds) **Geographies of Global Change: Remapping the world**. Oxford: Blackwell, pp 1-17
- Telfer, D. J. and Sharpley, R. 2008. **Tourism and Development in the Developing World**. London: Routledge. pp 122 -133.
- Timothy D.J . 2004. **Tourism and Community Development issues in Sharpley R. and Telfer D.J (ed.) Tourism and Development**. Canada: Channel View. P.149
- World Travel and Tourism Council. 1991. **WTTC Policy: Environmental Principle**. Brussels: WTTC
- สินธุ์ สโรบล. 2546. **การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ**. โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค
- Website:**
- <http://www.etc-corporate.org/>
- <http://www.ecotrans.org/>
- <http://www.mekongtourism.org/>
- <http://mekongtourismforum.org/>
- <http://www.unwto.org/>
- <http://www.wto-osaka.org/>
- <http://mangroveactionproject.org/issues/tourism/community-based-tourism-cbt/thailand>